

Kívülállók

Az utóbbi időben több hivatalos dokumentum is megfogalmazott bizonyos aggályokat az ifjúsággal kapcsolatban. Természetesen nem általánosítottak, mert minden nemzedéki általánosítás veszedelmes tévedés — mégis: a kívülállás, a kiábrándultság, a felelőtlen kísérletezés jelenségei túl szembeszökők ahhoz, hogy udvariasan látatlanná és hallatlanná tegyék őket. Jómagam mint gyakorló családapa és egyetemi oktató, szintén nem általánosíthatok, s ezekben sincs kijátszani a jólismert adut: „ezek a mai fiatalok!... bezzeg a mi időnkben!” De tény, hogy sokat változott a világ, s benne a mi Magyarországonk, s az is vitathatatlan, hogy jócskán csökkent a közösségi eszmények értéke a köztudatban.

Évtizedünk mindenesetre a közgazdaságé, nem az irodalomé: értékről csak forintban szólnak többnyire a tömegkommunikációban a hivatásos nyilatkozók, s feltételezem, hogy ezerszám akadnak fiatalok, akik képtelenek lennének helyesen meghatározni az *erkölcs* fogalmát. Olvasom egyik folyóiratunk tesztkérdéseit a némi szokásokról, s majdnem elpirulok: tíz évvel ezelőtt ezek a dolgok leírhatatlanok voltak. A sajtóból mindenesetre olyan fiatalok fantomképe bontakozik ki, akik popsztárokért élnek-halnak, aggódnak neki szervük mérete miatt, s a technikai vívmányok közül legfeljebb a gépkocsik és videokészülékek típusai keltenek némi érdeklődést.

Néhány évvel ezelőtt, amikor egyetemi órán megpróbáltam vitára bírni tanítványaimat, kifakadtam: „Őnök annyira közömbösek, hogy ha azt mondanám,

önök mind ostobák, akkor önök mosolyogva bólogatnának: igen, tanár úr, mi ostobák vagyunk.”

Természetesen ez így nem igaz, ez igazságtalanság. Emlékszem, amikor húsz évvel ezelőtt egy nagy hatalmú közember találkozott az akkori egyetemi hallgatókkal, bennünket arctalan nemzedéknek bélyegzett. Akkor én felpattantam, s vállalva az ellentmondás nem csekély kockázatát, kijelentettem, hogy legfeljebb azért vagyunk arctalanok, mert a nagy hatalmú közember nemzedéke így kívánja, így a legkényelmesebb nekik. Később ezzel az emberrel közeli munkakapcsolatba kerültem, s be kellett látnom, nem ilyen egyszerű a dolog. Ő sokkal nehezebb politikai körülmények között vitte vásárra a bőrét fiatalon, s joggal hihette, hogy mi — a hatvanas évek ifjai — elkényelmesedtünk, cinikusak, esetleg komformisták lettünk. Az ő szemében mindenképpen.

Kívülállók, kiábrándultak lennének a mai fiatalok? Nem hiszem. Nem akarom hinni. Inkább arról van szó, hogy a közösségi eszmények „napfogatosága” idején nem találják a helyüket, a hangjukat. Az ő jövőjük csak egy jobban működő demokrácia lehet, amelyben minden őket is érintő kérdésben azonnal véleményt nyilvánítanak, mégpedig súlyos, állampolgári véleményt, nem ifjúsági parlamentek visszhangtalan „panasznapján”. Mert ha ennek az országnak nehézségei vannak, az ifjúságnak kétszeresen is.

De a történelem sosem a felülről juttatott, hanem a megszerzett jogokat igazolta vissza. A magyar történelem nagy példái, példaképei is azt tanítják, hogy minden új nemzedék annyit ér, amennyit ki tud kényszeríteni magának tehetséggel, felelősségtudattal, összefogással.

SZENTMIHÁLYI SZABÓ PÉTER

OLVASÓNAPLÓ

Helyi érték — országos mérce?!

Halottam egy meghökkentő adatot: a manapság hazánkban megjelenő könyvek több mint a felét nem az állami, azaz erre a célra szervezett kiadók jelentetik meg. Hanem kik? — kérdezhetné az olvasó. Rézint magánkiadásban látnak napvilágot a sztárletrajzok, a karriertörténetek, sportsikereket földolgozó bestsellerek, bűnügyi sztorik, hivatalos kiadót nem lelő költemények. Ezek azonban csak kisebbik hányadát jelentik ennek a félnek. A nagyobbik rész a tanácsi intézmények, tudományos műhelyek, közművelődési szervek kiadásában jelenik meg. Soha annyi helyi kiadvány nem hagyta el a nyomdagépeket, mint napjainkban. Tornyosulnak asztalomon az évkönyvek, tanulmánykötetek, füzet jellegű kiadványok, tudományos előadások. Közülük három intézmény három kötetét választottam ki — talán példaként, talán a színek érzékeltetéséül.

A MÓRA FERENC MÚZEUM újabb évkönyvét hetek óta böngészetem. Egy régi és bevált sorozat darabja ez, mely ismétlenül hírt ad a múzeumi hálózatban folyó tudományos tevékenységről. Még arról is hű tükröt tart, milyen típusú munkák folytak az elmúlt időszakban. A fejezetek tudományágak szerint csoportosulnak: régészeti, néprajzi, történelmi, művészettörténelmi és természettudományos témákban született dolgozatokat olvashatunk a vaskos kiadványban. De egyes fejezetek a tájékozódási irányokra is felhívják figyelmünket. Az e tájon zajló régészeti feltárások és elemző kutatások egyaránt vallatják a kora kelta, a szkíta, a bronzkori, a hun és Árpád-kori leletanyagot, mintegy igazolva, hogy itt az Alföldön miként rakódtak egymásra a történelem rétegei, hogyan éltek az egymást váltó népcsoportok, s erősítik a természeti adottságok kivételes megtartó erejét. Azt már keserűbb szájjal vettem tudomásul, hogy egyes régészek számára a *különnyomat fontosabb, mint a kötetben való szereplés*. Ha nem így lenne, miért kizárólag angol nyelven tette közzé kutatási eredményeit *Hegedűs Katalin*, (még csak magyar rezümét sem mellékelve), s miért választotta az angolt *Horváth Ferenc* is? (Igaz, dolgozatának van magyar nyelvű kivonata). Tudom, ezek a kutatások nemzetközi érvényűek, fontos adalékok a világ más területein folyó munkálatoknak, s azzal is tisztában vagyok, hogy a kapcsolatteremtésnek a különnyomatok postázása nagyszerű lehetősége. De hát ez az évkönyv mégiscsak elsősorban egy hazai múzeum forintért előállított, a szűk, szakmai stábon kívül az érdeklődő közönségnek is szóló kiadvány.

A néprajzi anyagból tetszett *Nagy Ibolya tanulmánya*, amely egy sokat kutatott, ma már csak mesterségesen, kuriózumként életben tartott réteg, a *kubikosság életmódját, etikai tartását, a szokásait* meghatározó szabályozókat vizsgálja. A kubikos, aki egyszerre paraszt és munkás, különös módon ötvözi a két társadalmi osztály egymástól gyakorta eltérő életfelfogását, világszemléletét. Egy adatközlő például azt mondta a néprajzszaknak: „A kubikost nem nézték mesternek, de a mérnök csak kiüz-

te, adott egy kottát róla, stussz!” Mi ez, ha nem szakmai büszkeség, a munkaerkölcs értelmezése?! *Sipos József* a helytörténelmi kutatások újabb időszakának jellemzőjét is érzékelteti, amikor *egy szűk szakmai réteg rövid időszakra kiterjedő tevékenységét* vizsgálja. A történelmi kutatómunka a mélységekhez, a részletekhez, a pontosításokhoz, az alapossághoz, a viszonylagos teljességhez jutott el. Dolgozata az *épitőmunkások dél-alföldi kapcsolatait* vizsgálja 1929 nyarától 1930 tavaszáig. Nem véletlen mégsem az időpont, összefügg *Ladvánszky József* közművesegéd kinevezésével a MÉMOSZ helyi csoportjának élére, melynek következtében megélni az építőmunkások mozgalmának tevékenysége, erősödik a szervezeti élet, bővülnek kapcsolataik — mindez abban az időben, amikor a háttérben már érezhető hatását a nagy világgazdasági válság.

Fájdalmunkra, mire a kötet megjelent, a város művészei élete szegényebb lett — elhunyt a múzeum nyugalmazott művészettörténésze, *Szelesi Zoltán*, akinek itt közölt dolgozata posztumusz megjelenés. (Fekete lénia keretezi *Sárközi István* nevét is, aki iskolatörténelmi dolgozatot készített). *Szelesi a szegedi múzeum festészeti gyűjteményét leltározza*, igazolván, hogy a többzetes anyag versenyképes a hazai mezőnyben. Az első képtől, amely *Vastagh Sándor János* helyi festő I. Ferenc Józsefet ábrázoló képe volt, a kortárs szegedi piktorokig nem volt egyenletes és következetes a gyűjtőmunka. *Szelesi tanulmánya az értékek ismertetése mellett is kitér.*

A TANULMÁNYOK CSONGRÁD MEGYE TÖRTÉNETÉBŐL kilencedik kötete *11 dolgozatot* tartalmaz. A Csongrád megyei Levéltár

Nemrégiben azt nyilatkozta a városi tanács elnökhelyettese, hogy megértek a feltételek egy helyi könyvkiadó létrehozásához. Olyanhoz, mely összefogja, mérlegeli, súlypontozza a ma még sok helyen, különféle színvonalon, más-más technikai és anyagi feltételek között megszülető kiadványok megjelenését. A Somogyi Könyvtár máris nagyszerű háttérrel rendelkezik, tapasztalatai, szakembergárdája, kiadáspolitikájának differenciált folyamatosága garanciát jelenthet. De nem hunyhatalunk szemét néhány olyan jel fölött, mely arra figyelmeztet, néha-néha bizony halovány munkák is fórumot kapnak, előfordul, hogy vagy a téma, vagy a szerző miatt kap zöld utat a vérszegény dolgozat, amikor kiforrotlan, még nem nyomdaérett egy-egy kutatási eredmény. Pedig minden helyi érték csak országos mérlegen hitelesíthető.

T. L.

CSEMNICZKY ZOLTÁN: VIRÁGOK

KATONA JUDIT

Virágok a vérben

*Azt gondolta mögötte béke lépked,
majd ráköszön és elébe kerül.
Védtelen kapott hátba lövedéket:
Olof Palme vérében virág éled
s gyertyák világa lobogja körül.*

*Nem alvadhat meg vére, a reménység:
a virágerdő lassan ráborul,
siratófallá nő s ki ott áll sírva néz szét,
mint himnusz alatt áll, virrasztva népet
megrendülten és mozdulatlanul.*

Szeged műemlékei

22. A VAJDA-HÁZ

A Dugonics tér 2. számú épület. „Műemlék, „Vajda-ház” néven ismert, romantikus stílusban épült az 1860-as években, mestere valószínűleg Hoffer Károly.”

Az egyemeletes lakóház klasszicista földszintjét az íves záródású üzletek között félköríves fa kapu uralja. A szépen profilált kapuzat két oldalán karos gázlámpák. Emellett romantikus csipkészetű gyámköször zárja, mely fölé lépcsős attikafal emelkedik. Erkélyének különlegesen szép, virágos mintázatú konzola és rácsa öntöttvasból való. Akárcsak lépcsőházában az egyszerűen munkált korlát, mennyezetére kör-körösen haladó

geometrikus sorokat festettek. U-alakú udvara is vakárkádós, a függőfolyosót kőkonzolok tartják, kovacsoltvas pálcás korlátját három gazdag rajzú betét díszíti.

Bálint Sándor szerint a földszintes házat Weisz gabonakereskedő építette, majd fia Sámuel — a család emlékezete szerint — az emeletet Hoffer tervei alapján később építette rá. Ilyennek örökölte meg két árvái fénykép. A nagybátykor az épület tulajdonosa még Weisz Sámuel, míg az 1880-as években Vajda Sámuel, aki nyilván időközben magyarosította nevét. Falán emléktábla hirdeti, hogy itt született Bauer Herbert, akit Balázs Béla néven ismert meg a világ.